

N:o 10.

Af herr **G. A. Ahlstrand**, om ändring af 5 § 2 och 3 mom. tryckfrihetsförordningen.

Att vår sekelgamla tryckfrihetsförordning är i många stycken bristfällig och tarfvar en grundlig omarbetning är ett sedan gammalt erkänt sakförhållande. Framlagda förslag till ny tryckfrihetslag, utgångna dels från regeringen, dels från Riksdagens konstitutionsutskott, dels från enskilda motionärer, hafva emellertid ej ledt till något resultat, och här som på så många andra lagstiftningsområden torde »de partiella reformernas» väg vara den mest hoppgifvande. Till de allmänt erkända brister, som mest falla i ögonen och främst kräfva ett afhjälpande, hör onekligen beskaffenheten af stadgandena om bildandet af den niomannanämnd eller jury, som enligt Tr. F. 5 § 1 mom. har att i hvarje särskildt mål pröfva »lagligheten af åtalade tryckta skrifers innehåll» och hvilka stadganden innehållas i 2 mom. af sagda §.

Först och främst kan ju icke en enligt de där stadgade grunderna sammansatt jury, i hvilken en tredjedel af antalet medlemmar utses af domstolen, anses motsvara det med juryinstitutionen afsedda ändamålet att undandraga domstolen afgörandet af frågan om åtalad skrifts brottslighet. Då ju, som nogsamnt bekant är, de af hvardera parten utsedda jurymedlemmarna i regel lära söka värna om de respektive parternas intressen och det sålunda mestadels blifver de af domstolen utsedda ledamöternas röster som fälla utslaget, kan ju domstolen genom att utse sådana personer, hvilkas uppfattning i frågan om den åtalade skriftens brottslighet veterligen stämmer med domstolens egen, bestämma juryns utlåtande. Detta domstolens alltför stora inflytande på juryns sammansättning bör därför undanröjas.

Men äfven parternas rätt att välja hvar sin tredjedel af juryn stämmer, i synnerhet i betraktande af det sätt, hvarpå denna rätt kan och plär utöfvas, illa med den karaktär af opartisk domsmyndighet, som bör tillkomma juryn. Analogien med förhållandet vid skiljedom i civila tvister kan ej åberopas till försvar för dylik rätt i brottmål, där ju statens intresse af den brottsliges straffande och den oskyldiges friande intager främsta rummet. Alltså bör, äfven om man ej vill helt och hållet bryta med den kanske alltför fast rotade principen om parternas rätt att öfva inflytande på juryns sammansättning, deras rätt att *nämna* jurymän obetingadt borttagas och endast en viss *uteslutningsrätt* bibehållas.

Tryckfrihetsförordningens här ifrågavarande föreskrifter äro emellertid ej blott *olämpliga* och *ändamålsvidriga*; de äro därjämte genom sin *ofullständighet* ägnade att vid sin tillämpning framkalla, och hafva faktiskt flera gånger framkallat svårigheter af betänkligaste art. Så t. ex. saknas bestämmelser om, huru förfaras skall, om part tredskas att nämna eller utesluta jurymän, huru dessa skola utses eller uteslutas, när å endera sidan flere hafva i saken del, samt huruvida jurymannaskaps mottagande är en medborgerlig plikt, eller om man kan utan styrkt laga förfall undandraga sig detsamma.

Genom den i sammanhang med stadgandet om rätt att anlägga tryckeri äfven i köping år 1900 vidtagna ändring af 5 § 2 mom. därhän, att till jurymän kunna väljas, ej blott såsom förut »i staden eller orten därintill nära boende», utan »*inom länet* boende» personer, hafva svårigheterna ökats, i det möjligheten att erhålla en fulltalig jury, sammansatt enligt nu gällande bestämmelser därigenom äfventyras. Härpå föreligger från Västerbottens län ett synnerligen talande exempel från år 1903, då i ett vid Umeå rådstufvurätt anhängigt tryckfrihetsmål till följd af det sätt, hvarpå svaranden förstod att från aflägsna delar af det vidsträckta länet välja sina jurymän, mer än tjugu sammanträden för juryns komplettering måste hållas utan att dock en fulltalig jury kunde erhållas. (Bil. A.).

I samtliga de förslag till ny tryckfrihetslag, som framlagts efter det nya representationsskickets genomförande, har man vid affattandet af bestämmelserna om juryns bildande sökt mer eller mindre fullständigt afhjälpa de oegentligheter och brister, som här påpekats. Så föreslås redan i herr Hedlunds motion vid 1869 års Riksdag bildandet af en jurymannakår af 25 till 100 personer i hvarje stad, ur hvilken kår vid förekommande tryckfrihetsmål de nio jurymännen skulle uttagas genom lottning. Denna anordning med en ständig och genom periodiska val för-

nyad jurymannakår, hvilken anordning har sina förebilder i länder, där juryinstitutionen är äldre och af större betydelse än hos oss, återkommer sedan i flera följande förslag, som dock skilja sig från hvarandra i fråga om sättet för jurymannakårens bildande äfvensom beträffande antalet af dess medlemmar. Än har man velat åt rådstufvurätten i hvarje särskild stad anförtro att utse kårens medlemmar, än öfverlämnat valet åt landstingen och i städer, som ej deltaga i landsting, åt stadsfullmäktige, eller åt elektorerna, utsedda af stadens vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren röstberättigade invånare, det sistnämnda en alltför vidlyftig procedur i betraktande af det ringa intresse, den stora allmänheten måste hysa för saken. Af dessa förslag synes mig det att låta rådstufvurätten utse jurymannakåren minst tilltalande. Juryn är en folklig, ej en byråkratisk institution, och riktigast torde därför vara, att den relativt fåtaliga kår, ur hvilken dess medlemmar i hvarje fall skola tagas, utses icke af någon ämbetsmyndighet, utan af en representativ korporation.

Beträffande bildandet af juryn i hvarje särskildt mål skilja sig förslagen ganska väsentligt från hvarandra. Dels föreslås kort och godt, att ur jurymannakåren nio personer uttagas genom lottning, som verkställas af rätten; dels att femton personer sålunda uttagas, hvaraf hvardera parten har att utesluta tre; dels — i 1887 års kungl. prop. — att rätten genom lottning ur jurymannakåren uttager fem och hvardera parten bland kårens ledamöter *eller andra personer* nämner sex, hvarpå hvardera parten har att utesluta en bland de af rätten utlottade och tre bland de af andra parten nämnda. Sistnämnda förslag, som sålunda bibehåller parternas hittillsvarande rätt oförminskad, afser med sin jurymannakår, ur hvilken rätten skulle genom lottning uttaga fem medlemmar, endast att undanröja olägenheten af *rättens* direkta inflytande på juryns sammansättning.

Jurykårens numerär varierar i de olika förslagen mellan 20 och 100 och föreslås i regel till ett högre antal för landstingsområde än för stad, eller högre för Stockholm än för andra städer. I allmänhet har man ansett 30 ledamöter vara tillräckligt, ett antal, som dock synes alltför knappt, i synnerhet om femton skola uttagas genom lottning och vid förfall för kanske flera af dessa komplettering äga rum. Det bör icke möta någon svårighet att inom ett landstingsområde eller en stad af den storlek, att den ej deltagar i landsting, finna ett större antal lämpliga personer. Och det synes mig vara af största vikt till förekommande af en alltför ensidig sammansättning af jurymannakåren, att dess numerär

ej tilltages för knappt. De största städernas — Stockholm och Göteborg — jurymannakårer böra ock vara talrikare än de öfriga i landsting icke deltagande städernas.

Då landstingsområde utser sin särskilda jurymannakår bland de därinom bosatta medborgarna, så böra naturligtvis de i landsting icke deltagande städernas jurymannakårer väljas uteslutande bland de respektive städernas invånare.

Genom förefintligheten af en utom domstolens medverkan utsedd jurymannakår, bland hvars medlemmar juryn i ett tryckfrihetsmål uttages medels lottning antingen med eller utan en viss bestämd uteslutningsrätt för parterna, undanröjes icke blott allt inflytande af rätten på juryns sammansättning; äfven parternas obehöriga inflytande försvinner, då ju ingen af juryns medlemmar kan på grund af sitt uppdrag befinna sig under trycket af särskild hänsyn till någon af parterna såsom uppdrags-gifvare. Någon möjlighet för parterna att förhala eller förhindra bildandet af en fulltalig jury finnes ej heller, om, såsom ock föreslagits, tredskande parts rätt att utöfva den utselutningsrätt, som kan anses böra tillkomma honom, öfverflyttas på rätten, som dock, i öfverensstämmelse med förut uttalade grundsatser, endast genom lottning bör kunna utöfva denna rätt, liksom ock sådan lottning bör äga rum, då enighet ej kan uppnås mellan flera, som å samma sida hafva i saken del, hvaremot, då någon af dem tredskas, den eller de andras åtgärd bör bli gällande äfven för honom.

Att mottagande af jurymannaskap bör vara en medborgerlig plikt, hvars fullgörande kan framtvingas, därom hafva de olika förslagsställarne varit ense. Motsatsen innebär i själfva verket en ren omöjlighet, om man tänker på, hvilka konsekvenser den kunde medföra. Viss uppnådd ålder — man har föreslagit 60 år — bör dock befria från skyldighet att mottaga inval i jurymannakår, och naturligtvis måste laga förfall gälla för juryman såväl som för parter och vittnen.

Beträffande jurymans rätt till godtgörelse synes man vara tämligen enig om, att sådan icke bör utgå; däremot har det ansetts billigt, att eventuell resekostnadsersättning¹ utgår af statsmedel efter samma grund som för landstingsman och med skyldighet för part, som åläggas att ersätta rättegångskostnaden, att godtgöra statsverket denna ersättning.

Med stöd af hvad jag här i korthet utvecklat och med upptagande ur förut framkomna lagförslag af hvad jag ansett riktigt och lämpligt, tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen måtte för sin del besluta att såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande lydelse af tryckfrihetsförordningens 5 §, 2 och 3 mom.

2: För hvarje landstingsområde utses årligen af landstinget och för stad, som ej deltagar i landsting, af stadsfullmäktige ett antal inom landstingsområdet eller staden bosatta myndige och allmänt aktade män af minst 25 års ålder att under nästföljande år i den ordning här nedan sägs tjänstgöra som jurymän. För landstingsområde äfvensom för hvardera af städerna Stockholm och Göteborg väljas 100, för annan stad, som ej i landsting deltagar, 50 män. Landstingets och stadsfullmäktiges ordförande åligge att i god tid om valet underrätta vederbörande domstol.

Den, som är öfver sextio år gammal, vare icke skyldig att mottaga uppdrag, hvarom nu är sagdt.

Juryn i hvarje mål skall, sedan rannsakingen fullbordats, bildas sålunda, att bland ofvan omförmälda, af landstinget eller stadsfullmäktige utsedda personer af rätten genom lottning uttagas femton; och skall, sedan antingen dessa befunnits ojäfviga eller, därest anfördt jäf pröfvas enligt gällande bestämmelser om domarejäf, lagligen grundadt, den eller de jäfvades rum blifvit medels ny lottning fylldt, hvardera parten bland de sålunda utlottade utan anförda skäl utesluta tre. De återstående nio skola utgöra juryn.

Undandraget sig part genom uteblifvande från rätten eller eljest att utesluta jurymän, skall rätten genom lottning verkställa den uteslutning, som i annat fall tillkommit parten. Äro å endera sidan flere, som hafva del i saken, och drager sig någon af dem undan att utesluta jurymän, vare den uteslutning, som göres af de öfriga, för honom gällande. Kunna flera parter, som på samma sida hafva i saken del, ej förena sig om uteslutning af juryman, skall uteslutningen ske medels lottning.

De, som blifvit valda till jurymän, skola af rätten eller dess ordförande kallas att å viss tid infinna sig

vid rätten och varde vid kallelsen erinrade om den påföljd för förfallolöst uteblifvande, hvarom här nedan stadgas.

Ämbets- eller tjänsteman, som af sin befattning är hindrad att i visst mål tjänstgöra såsom juryman, vare ej skyldig att i juryn deltaga. Eljest må icke någon utan laga förfall undandraga sig sådant uppdrag. Sker det ändå, äge rätten förelägga den tredskande vid vite att inställa sig, och ersätta han i ty fall besvär och kostnad, som genom hans tredska tillskyndas part eller ledamot af juryn.

Är någon, som kallas att deltaga i jury, af förfall hindrad att komma tillstädes, gifve det rätten tillkänna senast å tid, som af rätten därtill utsättes. Godkännes förfallet, skall vid val af ny ledamot i den afgangnes ställe förfaras på det sätt, att, sedan bland de i första punkten af detta moment omförmälda personer med undantag af sådana, hvilka redan blifvit till jurymän i målet valda, genom lottning uttagits så stort antal, som erfordras för att juryn må blifva fulltalig, ökad med sex, hvardera parten utan anförda skäl utsluter tre af de sålunda uttagna.

Ledamot af juryn åtnjute ej annan godtgörelse än att rätten må tillägga honom, om han sådant äskar, ersättning för resekostnaden enligt hvad för landstingsman finnes stadgad. Sådan ersättning skall, där enskild part åläggas att gälda rättegångskostnaden, af honom godtgöras statsverket.

3: När fulltalig jury inför rätten tillstädeskommit, skola dess ledamöter aflägga edlig försäkran att efter bästa förstånd och samvete besvara de frågor, som af rätten till juryn framställas, och att i obrottslig tystnad hålla såväl hvad som under öfverläggningen yttras som huru de särskilda ledamöterna rösta.

Stockholm den 16 januari 1908.

Albin Ahlstrand.

Till Riksdagens herr justitieombudsman.

Sedan Kungl. Maj:ts och Rikets Svea hofrätt genom utslag den 26 juni 1903 till rådstufvurätten i Umeå i och för förnyad handläggning återförvisat ett af mig mot redaktören Johan Fällman anhängiggjort mål angående brott mot tryckfrihetsförordningen, anmälte jag målet den 10 därpå följande augusti. Oaktadt icke annat erfordrats än ett nytt sammanträde af juryn för besvarande af vissa af kungl. hofrätten uppställda frågor, har målet, ehuru det förevarit icke mindre än 23 gånger, ännu icke kommit till afgörande. Något jurysammanträde har nämligen af orsaker, som af närlagda protokoll framgå, icke kunnat hållas, och synes det som om jag i förevarande fall skulle stå alldeles rättslös. Jag har därför vågat fästa herr justitieombudsmannens uppmärksamhet på förhållandena i förevarande mål och de olägenheter, bestämmelserna därom att juryman kan väljas från hvilken ort som helst inom ett vidsträckt län medföra, och vågar lika vördsamt hemställa om herr justitieombudsmannens hjälp för erhållande af den rätt, som bör mig tillkomma.

Umeå den 2 januari 1904.

G. Åhrling.
Auditör.